

สิทธิมนุษยชน

โดย อาจารย์ฉลาดชาย รมิตานนท์

เมื่อพูดถึง “สิทธิมนุษยชน” คนส่วนใหญ่ยังคงคิดว่าเป็นเพียงอุดมการณ์บ้าง ระบบคุณค่าบ้าง เป็น คำหวานหลอหลอ ๆ ที่พวกนักกิจกรรมสังคมและนักวิชาการบางกลุ่มชอบนำมาใช้เรื่อยเปื่อยไม่เห็นจะมีประโยชน์อะไรกับผู้คนในสังคม โดยเฉพาะกับกลุ่มคนผู้เสียเปรียบหรือด้อยโอกาสในสังคม ในขณะที่เดียวกันบางคนกลับเห็นว่า “สิทธิมนุษยชน” ถูกนำมาใช้โดยประเทศ มหาอำนาจ เพื่อเป็นเครื่องมือต่อรองด้านเศรษฐกิจการค้ากับประเทศยากจนหรือกำลังพัฒนา แต่หาที่มีความจริงใจต่อการสร้างสรรค์ สิทธิมนุษยชน อย่างจริงจังไม่ ดังนั้นประเด็นปัญหาสำคัญที่คนไทยจะต้องช่วยกันขบคิดคือ สิทธิมนุษยชนเป็นเรื่องฟุ่มเฟือยไร้สาระ หรือว่าเป็น สิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้โดยเฉพาะสำหรับคนจน-คนไร้อำนาจ ส่วนในระดับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนั้นแล้ว เราจะ ผลักดันให้เกิดการเคารพสิทธิมนุษยชนอย่างแท้จริงได้อย่างไร

ปีนี้เป็นวาระครบห้าสิบปีแห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่องค์การสหประชาชาติ ผลักดันให้ออกมา ซึ่งหลายคนวิเคราะห์ว่าผลแห่งการเช่นข่ามนุชย์ด้วยกันเองอย่างโหดเหี้ยมจำนวนนับแสนนับล้านโดยเฉพาะในหมู่ชนผิวขาวในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นมูลเหตุสำคัญของการผลักดันปฏิญญาสากลข่ามนุชย์ออกมา ฉะนั้นเนื้อหาและจิตวิญญาณของปฏิญญาสากลจึงวางอยู่บนปรัชญาความเชื่อและวิถีชีวิตของชาวตะวันตก ตัวอย่างเช่นการเน้นความสำคัญต่อมนุษยธรรมในฐานะที่เป็นปัจเจกชน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสังคม-วัฒนธรรมนอกตะวันตก ที่ส่วนใหญ่ถือว่าปัจเจกชนแทบจะไม่มี ความหมาย เขาหรือเธอจะต้องสังกัดครอบครัว กลุ่มเครือญาติ และชุมชนถ้าปราศจากสามหน่วยทางสังคม สามหน่วยหลังนี้แล้ว สิทธิเสรีภาพของปัจเจกชนอาจไม่ได้รับความคุ้มครอง หรือในทางกลับกันปัจเจกชนเองอาจใช้สิทธิ เสรีภาพที่ได้มาไปเบียดบังทำร้ายชุมชนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมโดยอ้างกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล ก็ย่อมเกิดขึ้นได้ อันอาจเป็นอันตราย ต่อมนุษยชาติในท้ายที่สุด

อนึ่งข้อโต้แย้งนี้มีที่มาจากประเทศแถบเอเชีย แปซิฟิก แอฟริกาและลาตินอเมริกา ซึ่งต่างเห็นร่วมกันว่าปฏิญญาสากลฯ ยังมีข้อบกพร่องอยู่และจำเป็นต้องผลักดันให้มีการแก้ไขและหรือเพิ่มเติมกติการะหว่างประเทศรูปแบบต่างๆขึ้นมา เพื่อให้ทันกับสถานการณ์ที่เป็นจริง และเปลี่ยนไป

นอกจากนั้นจากมุมมองของ ขบวนการสตรีนิยม (Feminism) ก็มองเห็นว่าตัวปฏิญญาสากล
ที่ว่านี้มีลักษณะ ชายนิยม หรือ เป็นผลพวงของสังคม-วัฒนธรรมแบบชายเป็นใหญ่ (patriarchy) จึงมี
อคติต่อผู้หญิง ดังจะเห็นได้จากภาษาที่ใช้สะท้อนให้เห็นตลอดเวลาว่าเมื่อปฏิญญาสากลพูดถึงมนุษย์
ลึกลงๆ แล้วหมายถึงมนุษย์ที่เป็นชาย ทั้งนี้โดยใช้คำว่า “man” ในความหมายว่า “มนุษย์” บางคนอาจคิด
ว่าพวก ผู้หญิง “คิดมาก” และ “จู้จู้จุกจิกเกินไป” แต่แท้จริงแล้วไม่ใช่ ยิ่งถ้าไปดูข้อความในมาตรา 23
ข้อ (3) ของตัวปฏิญญาฯ จะเห็นข้อความว่า “Everyone who works has the right to just and
favourable remuneration ensuring for himself and his family an existence worthy of human
dignity.....” (เน้นโดยผู้เขียน) ข้อนี้พูดถึงคนทำงานว่าจะต้องมีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างหรือมีรายได้ที่
ยุติธรรมและเอื้อประโยชน์เพื่อเป็นหลักประกันต่อตนเอง และครอบครัวของตน เพื่อที่จะสามารถ
ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าสมกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

แต่จากข้อความดั้งเดิมภาคภาษาอังกฤษของตัวปฏิญญาฯ จะเห็นได้ว่าใช้คำ himself (ตัว
เขาผู้ชาย) และ his family (ครอบครัว ของเขา) เมื่อเขียนไว้เช่นนี้ก็ย่อมหมายความว่าในขณะที่เขียนและ
แม้กระทั่งในขณะนี้ก็ยังพูดราวกับว่าเฉพาะผู้ชายเท่านั้นที่ทำงาน และเป็น ผู้เลี้ยงดูครอบครัวของเขา
ส่วนผู้หญิงนั้นไม่ทำงานและไม่มีครอบครัวของเขาที่เขาจะต้องเลี้ยงดูภรรยาหรือ

หลายคนคงเห็นพ้องต้องกันว่าในนับแต่บรรพกาลเป็นต้นมาผู้หญิงทำงานหาเลี้ยงดูครอบครัว
มาตลอดเวลาเคียงบ่าเคียงไหล่กับผู้ชายในยุคเก็บหาอาหารจากธรรมชาติผู้หญิงก็ทำหน้าที่หาอาหาร
ในยุคเพาะปลูก ยุคเกษตรกรรมผู้หญิงก็ทำนาทำไร่ทำสวนร่วมกับผู้ชาย พอมาถึงยุค อุตสาหกรรม
ผู้หญิงก็ถูกดึงเข้าสู่โรงงาน ส่วนผู้หญิงในชนชั้นกลาง ชั้นสูงที่มีโอกาสได้รับการศึกษาก็ก้าวออกมา
ทำงานอาชีพและวิชาชีพของตน มากขึ้นเป็นลำดับในหน่วยงาน สำนักงาน องค์กรและบริษัทต่าง ๆ

หันมาดูสถานการณ์ในสังคมไทยผู้หญิงไทยก็ทำงานมาโดยตลอด ทั้งในไร่นาและงานบ้าน
ปักกวาดเช็ดถู ซักรีด ตักปายตักค้ำก็ยังคงต้อง ทอผ้า เย็บปักถักร้อย คัดเลือกผลิตผลการเกษตรไว้ขาย
แม้กระทั่งผู้หญิงชนชั้นกลางนอกจากจะออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาเลี้ยง ครอบครั
ร่วมกับรายได้ของสามี แต่เมื่อกลับถึงบ้านเธอก็ต้องทำ “งานบ้าน” หุงหาเตรียมอาหารให้สามีและ
ลูก ๆ

เมื่อมองภาพรวมแล้วผู้หญิงทำงาน มากกว่าผู้ชาย ทั้งงานนอกบ้าน งานบ้านและงานด้านการ
ผลิตซ้ำทางชีววิทยา (biological reproduction) คือตั้งท้องและมีลูก เท่านั้นยังไม่พอพวกเขาายังต้องทำ

หน้าที่ด้าน การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (cultural reproduction) คืออบรมสั่งสอนลูก ๆ ให้เป็นคนดี ให้
ความรักความอบอุ่นอันเป็นคุณค่าสำคัญของสถาบันครอบครัว

ด้วยเหตุนี้จึงมีผู้กล่าวว่า งานของผู้หญิงนั้นเป็นงานยกกำลังสี่ (งาน4) หรือบางทีเป็น “งาน 5”
ในกรณีที่ผู้หญิงต้องออกมาทำงานเพื่อ ชุมชน เพื่อสังคมหรือต่อสู้เพื่อสิทธิและความเสมอภาคระหว่าง
เพศ แต่ปัญหาสำคัญเท่าที่ผ่านมาและยังคงดำรงอยู่ทั่วไปและในสังคมไทยด้วยคือ สังคมมองไม่เห็น
ความสำคัญของงานที่ผู้หญิงทำ การยกย่องทางสังคม เศรษฐกิจก็ไม่มี ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้ชายถูกถาม
ว่าภรรยาคุณทำงาน อะไร บางคนตอบว่า “ไม่ได้ทำอะไรอยู่บ้านเฉย ๆ” ถ้าพวกเขาอยู่บ้าน “เฉยๆ
“ จริง บ้านคงไม่เป็นบ้าน ครอบครัวคงไม่เป็นครอบครัว หากพวกเขาไม่ทำงานบ้านจะต้องจ้างคนมา
ทำ (ในกรณีชนชั้นกลาง) จะสิ้นเปลืองเงินทองไปอีกเท่าไร

ร้ายยิ่งไปกว่านั้นในกรณีที่ผู้หญิงออกไปทำงานออกบ้านส่วนใหญ่แล้ว พวกเขาจะถูกกีดกัน
ถูกปิดกั้นเรื่องความก้าวหน้าถูกกดราคา ค่าจ้างแรงงาน และ ฯลฯ ในภาษาลิทธิมนุษยชนเรียกว่าถูก
“เลือกปฏิบัติ” (บางที่ใช้ว่า เลือกว่าปฏิบัติ) อันกล่าวได้ว่ามีสาเหตุมาจาก “อคติ” และผลที่ตามมา คือ
ความไม่เสมอภาคและขาดความเป็นธรรม แต่ความเสียหายสูงสุดมิใช่เพียงแต่ผู้หญิงถูกละเมิดสิทธิ
มนุษยชนเท่านั้น หากคือ พัฒนาการของมนุษย์บนฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและมีคุณภาพ
ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับธรรมชาติ ไม่อาจเกิดขึ้นได้เต็มศักยภาพ ด้วยเหตุว่าพลังของ
ผู้หญิงถูกกีดกันและถูกลดคุณค่า

หนึ่งที่กล่าวมานี้มิได้หมายความว่าแรงงานชายจะไม่มีค่าสำคัญ สิทธิมนุษยชนให้
ความสำคัญต่อแรงงานและค่าจ้างแรงงานที่เป็น ธรรม และสมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทุกเพศ เพียงแต่
ว่าเท่าที่ผ่านมาและเป็นอยู่ แรงงานหญิงถูกกดขี่มากกว่าแรงงานชาย ดังนั้นจึงจำเป็นที่สังคม จะต้องให้
ความสำคัญเป็นพิเศษ

เรื่องของ “อคติ” นี้ สำคัญเพราะเหตุว่า มันจะไปปรากฏตัวและมีอิทธิพลอยู่ในการละเมิด
สิทธิมนุษยชนของผู้คนหลายกลุ่มหลายพวก นอกเหนือจากผู้หญิง ตัวอย่างเช่นคนพิการ คนชรา คน
ป่วย คนต่างศาสนา คนต่างชาติพันธุ์ (เช่นชนกลุ่มน้อย) คนต่างวัย (เด็ก-วัยรุ่น) คนต่าง ความคิดความ
เชื่อทางการเมือง คนที่ต้องคดี ถูกจับกุมกักขัง แม้กระทั่งพันโทขึ้นมาแล้วสังคมก็ยังดูถูกกีดกัน ผู้อพยพ
และแรงงานข้ามชาติ คนไร้สัญชาติ ไร้ประเทศ โดยเฉพาะคนจนก็ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนบนฐานคิดที่
เป็นอคติว่าคนจนคือคนขี้เกียจ ไม่สู้งานหนัก ขาดความทะเยอ ทะยาน ขาดความประหยัดเป็นต้น

อคติ (prejudice/bias) หมายถึงการจัดประเภทของผู้คนหรือมนุษย์ออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ บนพื้นฐานของความชอบและหรือไม่ชอบ ซึ่งบางกรณีรุนแรงถึงขั้นเป็นความเกลียดชัง เหยียดหยาม ดูถูก รังเกียจ ขยะแขยง ทั้งนี้เกิดจากลักษณะทางสังคม-วัฒนธรรม ที่อาจมีจริง และ ที่จินตนาการเอาว่ามีจริง ลักษณะเช่นนี้มักเกี่ยวพันกับเชื้อชาติ (สีผิว) ศาสนา ความเชื่อ กลุ่มชาติพันธุ์ ความเป็นหญิง-ชาย ความพิการ ความแตกต่างทางวัย อาชีพและหรือฐานะทางเศรษฐกิจ เป็นต้น กล่าวอย่างย่อ ๆ อคติคือทัศนคติทางลบที่มีต่อผู้อื่น

เมื่อมีอคติต่อกันเช่นนี้แล้ว นอกจากจะทำให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อคนกลุ่มอื่นผู้ด้อยอำนาจกว่าแล้ว หลายครั้งนำไปสู่การทำให้คน เหล่านั้นกลายเป็นจำเลย เป็น “แพะรับบาป” ต่อปัญหาหลาย ๆ อย่างที่เกิดขึ้นในสังคม แต่ต้นตอรากเหง้าหรือกลุ่มผู้ทำผิดจริง สามารถหลุดลอย นวลลอยต่อไป

อนึ่งเรื่องสิทธิมนุษยชนนี้มิใช่เป็นเพียงเรื่องของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติกาสนธิสัญญา อนุสัญญา ข้อตกลง และ พิธีสารระหว่างประเทศที่หลายคนคิดว่าอาจไกลตัวไปหน่อยเท่านั้นไม่ แท้จริงแล้วสิทธิมนุษยชนเป็นสาระสำคัญของประการหนึ่งของระบอบ ประชาธิปไตยที่บัดนี้เราทุกคนตระหนักชัดแล้วว่ามีผลต่อชีวิตทุกด้านของเราอย่างไร และรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พ.ศ. 2540) ของ เราก็ได้ ระบุสิทธิมนุษยชนในรายละเอียดไว้มากมายหลายมาตรา ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า มีผลทำให้เรื่องสิทธิมนุษยชน สอดคล้องเหมาะสม กับเงื่อนไข ต่าง ๆ ของสังคมไทยมากขึ้น แม้จะยังไม่สมบูรณ์ก็ตาม

เศรษฐกิจมหภาคจะฟื้นหรือไม่ฟื้น เศรษฐกิจจุลภาค เศรษฐกิจชุมชนจะเกิดหรือไม่ การพัฒนาอย่างยั่งยืนและ เป็นธรรม เหล่านี้จะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้าสังคมไทย-คนไทยไม่ให้ความสำคัญและช่วยกันพิทักษ์ “สิทธิมนุษยชน” และ “ผู้ต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชน”